

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

โปสเตอร์ กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (เพิ่มเติม)

ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สู่การสร้างสรรคภาพยนตร์
สั้น

BELIEF IN YAO RITUALS OF THE TAI SO ETHNIC GROUP KUSUMAN DISTRICT SAKON
NAKHON PROVINCE TOWARDS THE CREATION OF SHORT FILMS.

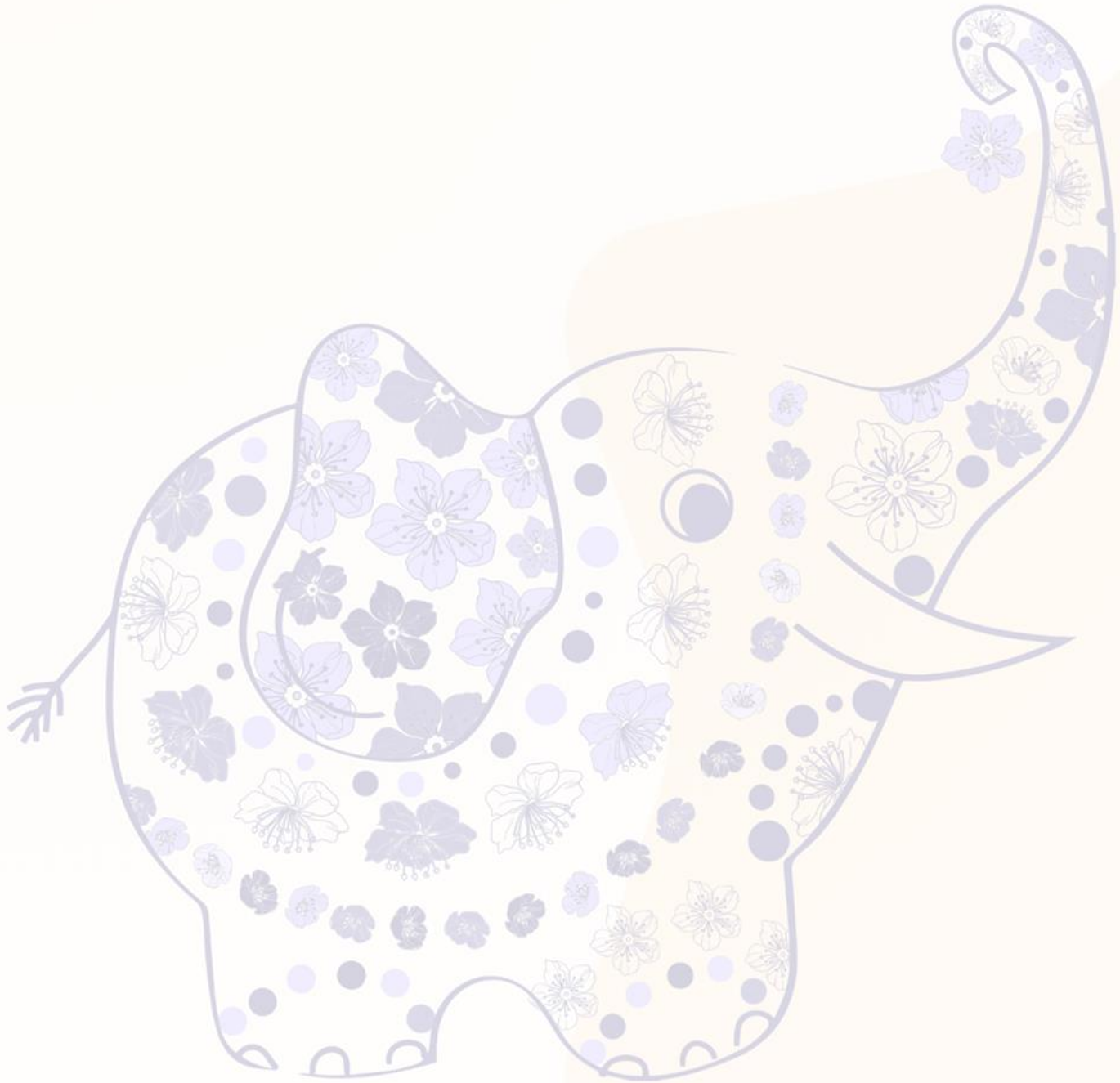
อดิสรณ์ อ้นสงคราม, นียม วงศ์พงษ์คำ, ลัดดาวัลย์ อินทรกำแหง และ ฮาวา วงศ์พงษ์คำ ----- 1139

ประเพณีบุญคุณลาน : กระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดเศวตวันนาราม
บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

BOON KOON LAN TRADITIONS : THE PROCESS OF BUILDING INVENTED TRADITION FOR
HERITAGE TOURISM OF SAWETAWAN WANARAM TEMPLE TON VILLAGE, NUEA SUB-
DISTRICT, MUENG KALASIN DISTRICT, KALASIN PROVINCE.

ณัฐวดี ยุบลพันธุ์ และ ลัดดาวัลย์ อินทรกำแหง ----- 1153

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโซ่ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
สู่การสร้างสรรคภาพยนตร์สั้น

BELIEF IN YAO RITUALS OF THE TAI SO ETHNIC GROUP KUSUMAN DISTRICT
SAKON NAKHON PROVINCE TOWARDS THE CREATION OF SHORT FILMS.

อดิสรณ์ อันสงคราม^{1*} นียม วงศ์พงษ์คำ² ลัดดาวัลย์ อินทรกำแหง³ ฮาวา วงศ์พงษ์คำ⁴
Adisorn Ansongkham^{1*} Niyom Wongpongkham² Laddawan Indharagumkaeng³
Hawa Wongpongkham⁴

^{1,2,3,4}คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประเทศไทย

^{1,2,3,4}Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University, Muang district,
Khon Kaen, Thailand

*Corresponding Author E-mail : giojoe.giojoe@gmail.com

บทคัดย่อ(Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโซ่ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สู่การสร้างสรรคภาพยนตร์สั้น โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสำรวจจากภาคสนาม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการสร้างสรรคภาพยนตร์สั้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะนำมาวิเคราะห์ตามแนวคิดโครงสร้างแบบ 3 องค์ (Act Structure) และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโซ่ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เกิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทโซ่อพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่จังหวัดสกลนคร พบชาวไทโซ่ที่อาศัยอยู่ที่อำเภอกุสุมาลย์เยอะที่สุดในจังหวัดสกลนคร ซึ่งมีการนับถือผีผสมผสานกับพระพุทธศาสนาเห็นได้จากพิธีกรรมของชาวไทโซ่ อำเภอกุสุมาลย์ ชาวไทโซ่แต่เดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มน้ำโขงทำให้มีความเชื่อสัมพันธ์กับผี เนื่องจากชาวไทโซ่มีการนับถือผีก่อนที่จะนับถือพระพุทธศาสนา จึงปรากฏพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับผี ชาวไทโซ่จึงมีพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงผีควบคู่กับการนับถือพระพุทธศาสนา โดยสิ่งที่แสดงออกด้านวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุดคือพิธีกรรมเหยา ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการรักษา เรียกขวัญ บอนบานและความเป็นความตาย ส่วนของการสร้างสรรคภาพยนตร์สั้นได้ทำการผลิตภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในพิธีกรรมเหยา โดยใช้เทคนิคด้านการผลิตภาพยนตร์ที่มี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1.ขั้นตอนการเตรียมงานผลิต 2.ขั้นตอนการผลิต 3.ขั้นตอนหลังการผลิต โดยในการสร้างสรรคแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของหมอเหยาหรือแม่แก้ว ผ่านวิถีชีวิตของคนในชุมชน พิธีกรรม ความเชื่อความศรัทธาและความรัก โดยเปิดมุมมองของยุคปัจจุบันที่คนในสมัยนี้ไม่มีขอบเขตทางด้านเพศ เล่าเรื่องราวผ่านความรักและพิธีกรรม ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงความเชื่อของพิธีกรรมเหยา การรักษาโรค และความตาย ถ่ายทอดภาพยนตร์สั้นผ่านกระบวนการทางความเชื่อในพิธีกรรม

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords) : ความเชื่อ, พิธีกรรมเหยา, กลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้, ภาพยนตร์สั้น

Abstract

This article aims to study the beliefs of Taizo ethnic Yao Ritual, Kusumal District, Sakon Nakhon Province to create short films using qualitative research procedures. Research tools include surveys and interviews. This study combines data from documents and field surveys. The data were then analyzed for short film production. The data were analyzed based on the Act Structure concept and presented using descriptive and analytical methods.

The results of the study found that beliefs in Yao rituals of the Tai So ethnic group Kusuman District Sakon Nakhon Province Born into the So ethnic group, there has been migration and settlement in Sakon Nakhon Province. I found the most people living in Kusuman District in Sakon Nakhon Province. There is a blend of animist worship and Buddhism, as seen in the rituals of the So people. Kusuman District The Tai So people were originally an ethnic group in the Mekong River Basin, which led them to believe in relationships with ghosts. This is because the Tai So people worshiped spirits before they embraced Buddhism. Therefore, there appear to be rituals that are related to ghosts. So people therefore have rituals to worship ghosts along with practicing Buddhism. The most obvious expression of this culture is the Yao ritual, which is related to healing, morale, vows, and life and death. As for the creation of short films, a film was produced that shows beliefs in the Yao ritual using film production techniques that have three main steps: 1. Production preparation process. 2. Production process 3. Post-production steps The creation shows the role of Dr. Yao or Mae Kaew. Through the way of life of people in the community, rituals, beliefs, faith, and love By opening up the perspective of the present era, in which people today have no boundaries regarding gender, Telling stories through love and rituals that express the beliefs of Yao rituals, cures for disease, and death. The short film shows the process of forming beliefs through rituals.

Keywords : beliefs, Yao rituals, Tai So ethnic group, short film

บทนำ(Introduction)

จังหวัดสกลนคร ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือบริเวณที่เรียกว่า “แอ่งสกลนคร” (Sakon Nakhon Basin) เป็นบริเวณที่พบการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ภายหลังมีการเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน อาศัยอยู่เป็นชุมชนทั่วไปในหลายจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดสกลนคร (สพสันต์ เพชรคำ, 2560) กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยเยอะที่สุด ได้แก่ ชาวโส้ ทำให้ประชากรชาวโส้ส่วนหนึ่งรับเอาวัฒนธรรมที่แวดล้อม หรือ ตามแบบสมัยนิยมมาใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งบุตรหลานที่เกิดมาใหม่ไม่ต้องการให้ผู้อื่นเรียกว่า “โส้” ถูกกลืนหายไปทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่าง

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ยิ่งทางด้านประเพณีพิธีกรรมเหยา (ยงยุทธ บุราสิทธิ์, 2552) “เหยา” เป็นความเชื่อและพิธีกรรมหนึ่งในการรักษาสุขภาพของคนในชุมชนไท่ส่วยที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพกาลอันสืบเนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผีเป็นการทำพิธีเพื่อติดต่อกันระหว่างผีกับคน ให้ผีช่วยเหลือแก้ปัญหาความเดือดร้อนโดยเฉพาะการเจ็บไข้ได้ป่วย (วิวัฒน์ ใจเจริญ, 2564) และพิธีเหยายังเป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติโดยได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประเภท ขนบธรรมเนียม ประเพณี สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล เมื่อ ปี พ.ศ. 2558

ความเชื่อในพิธีกรรมของชาวโส้ นั้น ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ชาวโส้จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ยังคงความเชื่อเรื่องผี ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวโส้เป็นอย่างมาก ผู้สูงอายุและผู้หญิงนิยมไปทำบุญที่วัดโดยเฉพาะในวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา ส่วนความเชื่อในเรื่องผีซึ่งสืบทอดกันต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยจะมีประเพณีเลี้ยงผีประจำปีของชาวโส้ เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งเพื่อเป็นการเสริมสุขภาพของตน ในกลุ่มคนที่รักษาคนด้วยการเหยา ในแต่ละหมู่บ้านจะรวบรวมผู้มีศรัทธาต่อแม่ครูซึ่งเคยบำบัดรักษาคนมาแล้ว ซึ่งจะมาทำพิธีร่วมกันเป็นประจำทุกปี โดยจัดทำพิธีในหมู่บ้านของตน และนิยมจัดระหว่างช่วงเดือนมีนาคมหรือเมษายน เป็นช่วงฤดูร้อน ดอกไม้บานสะพรั่ง สามารถเก็บมาบูชาแม่ครู แต่เดิมนั้นชาวโส้มักอาศัยอยู่รวมกันในกลุ่มเครือญาติ แต่งงานภายในกลุ่มตัวเอง ไม่ชอบติดต่อกับคนภายนอก เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก มีการไปมาหาสู่กันน้อย อีกทั้งตั้งเป็นชุมชนเฉพาะกลุ่ม ห่างไกลจากกลุ่มชนอื่น ๆ แต่ในปัจจุบันชาวโส้ มีการอพยพโยกย้ายไปอยู่ต่างถิ่น และแต่งงานกับคนต่างถิ่นจำนวนมาก โดยเฉพาะการอพยพเข้าไปทำงานในกรุงเทพและตามเมืองใหญ่ ทำให้ประชากรชาวโส้ส่วนหนึ่งรับเอาวัฒนธรรมที่แวดล้อม หรือ ตามแบบสมัยนิยมมาใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งบุตรหลานที่เกิดมาใหม่ไม่ต้องการให้ผู้อื่นเรียกว่า “โส้” ถูกกลืนหายไปทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านประเพณีพิธีกรรมเหยา (ยงยุทธ บุราสิทธิ์, 2552) จึงทำให้มีการรับเอาความเชื่อและวัฒนธรรมต่าง ๆ มาปรับเปลี่ยน

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจึงได้ทราบว่าในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบหรือรูปแบบบางประการของพิธีกรรมหรือการสืบทอดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลสังคมในเรื่องความเชื่อผีที่ยังมีบทบาทและความสำคัญในสังคมไท่ส่วยด้วยความพยายามของคนในสังคมท้องถิ่นที่มีการปรับเปลี่ยนผสมผสานความเชื่อเรื่องผีให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ สะท้อนให้เห็นว่าชนเผ่าไท่ส่วยยังคงมีความเชื่อเรื่องผียังหนักแน่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันสูงค่าคุณค่าที่มีได้เป็นแค่เพียงความเชื่อ แต่เป็นการดำรงชีวิตภูมิปัญญาที่สืบทอดผ่านกาลเวลามาอย่างช้านาน โดยมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทรงคุณค่าเหล่านี้คือ “แม่แก้วหรือเจ้าพิธีกรรมเหยา” เป็นผู้ยังคงทำนุบำรุงสืบทอดถึงวัฒนธรรมในเรื่องของความเชื่อที่คงให้ลูกหลานได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยากลุ่มชาติพันธุ์ไท่ส่วย อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สู่การสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้น โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสำรวจจากภาคสนาม นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานสื่อภาพยนตร์สั้น ภาพยนตร์ที่จะสร้างสรรค์ออกมานั้นจะเป็นภาพยนตร์ในรูปแบบของภาพยนตร์บันเทิง เพื่อให้เป็นแนวทางของสื่อเผยแพร่ต่อการอนุรักษ์หรือพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมที่จะให้คงอยู่ ในรูปแบบของ

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การสื่อสารพิธีกรรมเหยาออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ตามพิธีกรรมความเชื่อ ประยุกต์และสร้างสรรค์ให้เข้ากับบริบทของสังคมในปัจจุบันให้เข้าใจได้ง่าย แต่ยังคงรักษารากเหง้าเอกลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์ไท岱ดั้งเดิม

วัตถุประสงค์การวิจัย(Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท岱 อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. สร้างสรรค์ภาพยนตร์จากการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท岱 อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท岱 อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางความเชื่อในพิธีกรรมซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

- 1.1 กลุ่มผู้รู้ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง อันประกอบไปด้วย นักวิชาการ ผู้รู้ภาคเอกชน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน
- 1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง อันประกอบไปด้วย ผู้ประกอบพิธี ผู้อำนวยการความสะอาดในพิธี ผู้ร่วมประกอบพิธี จำนวน 10 คน
- 1.3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง อันประกอบไปด้วย คนในชุมชน จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์

3. การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เพื่อที่จะสามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือ

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษาศึกษาเอกสารที่มีการบันทึกไว้ในประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท岱 อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โดยทำการค้นคว้าเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพิธีกรรมเหยาและการสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้น จากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ประชาชน และบุคคล ต่าง ๆ

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ โดยทำการวิเคราะห์ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท岱 อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เพื่อนำมาสร้างภาพยนตร์สั้นต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งภาคเอกสารและภาคสนามนำมาวิเคราะห์ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการการผลิตภาพยนตร์หรือทฤษฎีสามองค์และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และได้จัดกระทำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

4.1 ข้อมูลที่ได้จากภาคเอกสารและภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสรุปและจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

4.2 ทบทวนความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3 ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ใช้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ว่ามีความถูกต้องหรือไม่ โดยมีการตรวจสอบข้อมูลในด้าน บุคคล เวลา สถานที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้ เก็บรวบรวม มาเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.4 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร คือ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการของหลักของความสอดคล้อง (Method of Agreement) ซึ่งเป็นการตรวจสอบ ความถูกต้องของข้อมูลในเชิงแนวคิด ทฤษฎี ซึ่งพิจารณาจากเอกสารจากหลาย ๆ แห่งเพื่อหาความถูกต้องของข้อมูล

4.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลวิจัยทุกประเภท โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย เป็นการตีความข้อสรุปจากข้อมูลใน ลักษณะรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น

4.5 ในการนำเสนอข้อมูลเสนอผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยวิธีการสร้างสรรค์ แสดงเนื้อหาองค์ความรู้ ขั้นตอน กระบวนการสร้างสรรค์ ผ่านแบบภาพยนตร์สั้น

ผลการวิจัย(Research Results)

1. ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

จากศึกษา ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สู่การสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้น พบว่า โดยมี สถิติย ภาควมฤค (สัมภาษณ์: 2566) อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้กล่าวไว้ว่า ชาวไทลื้อได้อพยพจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงข้ามมาฝั่งขวาแม่น้ำโขง และมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณเมืองสกลนคร นครพนม มุกดาหาร โดยอพยพเข้ามาหลายครั้ง จากการสัมภาษณ์ ปกกลิณชาติพิฮอต (สัมภาษณ์: 2566) อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กล่าวว่า ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครนั้น เกิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่จังหวัดสกลนคร ชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ที่อำเภอกุสุมาลย์เยอะที่สุดในจังหวัดสกลนคร ซึ่งมีการนับถือผีผสมผสานกับพระพุทธศาสนาเห็นได้จากพิธีกรรมของชาวไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ สามารถแบ่งความเชื่อในพิธีกรรมออกเป็น 2 องค์ประกอบหลัก คือ เหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย รูปแบบและพิธีกรรมเหยา องค์ประกอบของพิธีกรรมเหยา สาเหตุที่ต้องประกอบพิธีกรรมเหยา ส่วนความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย ความเชื่อในชุมชน และความเชื่อในศาสนา เหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร คือ ความเชื่อในชุมชนจะเป็นในลักษณะของการรักษาทางกาย และความเชื่อในศาสนาจะเป็นในลักษณะของการรักษาทางใจ โดยทำให้เราผ่อนคลาย สบายใจ ทำให้ใจสงบลงคือบทบาทของพิธีกรรมเหยาที่ยังคงอยู่ เพราะว่ามันยังมีบทบาท แต่ในอนาคตคนอาจจะ

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
 “ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

มุมมองเปลี่ยนไปคือมองกาย เพราะทุกคนอาจจะยังไม่ได้เข้าถึงแก่นเพราะว่าแก่นของมันคือการรักษาทางใจ ไม่ได้เป็นการรักษาทางกายแต่มันเป็นส่วนหนึ่งขององค์ที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ในสังคม

รูปแบบของพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มีการเหยาเพื่อเป็นเหยาเพื่อชีวิต ซึ่งในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโสประกอบไปด้วย เหยารักษา เหยาเรียกขวัญ และเหยาแก้บน โดยแต่เดิมคนเฒ่าคนแก่ในสมัยโบราณที่พำนักถือเหยา แรกเริ่มได้สืบทอดเชื้อสายต่อกันมา ปัจจุบันคนที่จะสามารถเป็นหมอเหยาได้นั้น สามารถแบ่งออกได้ 2 วิธี 1. เป็นกลุ่มที่มีเชื้อสายอยู่ก่อนแล้ว โดยมีบรรพบุรุษสืบทอดกันมาในสายตระกูล 2. ลูกแก้วหรือผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาจากหมอเหยา หรือผู้ที่เคยได้พึ่งรำจากหมอเหยา พิธีกรรมเหยานั้นเป็นพิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อเรื่องของการนับถือผี ในแต่ละชนเผ่าจะนับถือผีหลากหลายชนิดกัน บางแห่งเป็นผีป่า ผีดง บางแห่งเป็นผีฟ้า แต่เหยาเป็นการเช่นไหว้ผีประเภทน้ำ เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีโรงพยาบาลไม่มีหมอการรักษา จึงจำเป็นต้องรักษาด้วยหมอเล่าหรือเหยาโดยได้รับอิทธิพลจากการนับถือผี ส่วนใหญ่ผู้ป่วยที่เลือกทำพิธีกรรมเหยานั้นเกิดจากการที่ไปหาหมอแผนปัจจุบันแล้วมันไม่ดีขึ้น เลยมารักษาวิธีแบบพื้นบ้าน โดยวิธีเหยาคล้ายกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาหมอเหยาเป็นตัวแทนสื่อสารกับสิ่งลี้ลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อทางด้านพิธีกรรมเหยาเพื่อปฏิบัติพิธีที่สืบทอดอย่างถูกต้องและก็เพื่อความสบายใจของผู้ร่วมพิธี ปัจจุบันวิวัฒนาการทางการแพทย์ของโลกสมัยใหม่ก้าวหน้าไปไกลเครื่องมือที่ทันสมัยได้ยาที่มีประสิทธิภาพนั้นสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยทางร่างกายได้เป็นอย่างดี แต่มันไม่สามารถรักษาความเจ็บป่วยทางใจของผู้ป่วยได้และหลักการแพทย์สมัยใหม่เองยังเคยมีทฤษฎีหนึ่งกล่าวเอาไว้ว่าเมื่อเราเจ็บป่วยขึ้นมาจะเป็นเรื่องทางร่างกายแค่ครึ่งเดียวส่วนอีกครึ่งเป็นเรื่องของสภาพจิตใจความวิตกกังวลต่าง ๆ ทำให้รักษาไม่หายการรักษาด้วยวิธีกรรมจึงเป็นทางออกหนึ่งที่ช่วยรักษาจิตใจของชาวบ้านได้หากพวกเขามีความเชื่อจริง ๆ กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้ป่วยเช่นเดียวกัน

ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สามารถแบ่งความเชื่อได้ 2 ระดับ คือ ความเชื่อในชุมชน และความเชื่อในศาสนา พบว่า เกิดจากปัญหาการดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีโรงพยาบาลจึงจำเป็นต้องรักษาด้วยการเหยา ความเชื่อในชุมชนนั้นชาวไทโสมีวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กันกับความเชื่อในระบบวิญญูณ ซึ่งนับถือผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทโส ส่วนพุทธศาสนาและพราหมณ์เป็นความเชื่อที่เข้ามาทีหลัง ชาวไทโสจึงมีพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงผีควบคู่กับการนับถือพุทธศาสนาใช้ในการควบคุมระบบสังคมซึ่งความเชื่อเรื่องผีเป็นกุศโลบายในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมและช่วยเยียวยาจิตใจ ชาวไทโสมีความเชื่อในเรื่องการรักษาโรคแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่เนื่องจากต้องการรักษาชีวิตและหายจากอาการป่วยที่เป็นอยู่ จึงพยายามทำทุกวิถีทางให้หาย ซึ่งระหว่างทางอาจจะมีการรักษาหลากหลายรูปแบบ รวมไปถึงพิธีกรรมเหยา การรักษาโรคแบบเหยาทำให้เราผ่อนคลาย สบายใจ ทำให้ใจสงบลง นี่คือบทบาทของพิธีกรรมเหยาที่ยังคงอยู่ โดยการรักษาเหยานั้นจะเน้นการรักษาทางใจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในสังคม ส่วนความเชื่อในศาสนา ชาวไทโสส่วนนี้แต่เดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มน้ำโขงทำให้มีความเชื่อสัมพันธ์กับผี เนื่องจากชาวไทโสส่วนนี้มีการนับถือผีก่อนที่จะนับถือพระพุทธศาสนา จึงปรากฏพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับผี ชาวไทโสจึงมีพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงผีควบคู่กับการนับถือพุทธศาสนา โดยสิ่งที่แสดงออกด้านวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุดคือพิธีกรรมเหยา ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการรักษา เรียกขวัญ บนบานและความเป็นความตายหากไม่ปฏิบัติพิธีกรรมอาจส่งผลต่อสุชีวิต แต่เดิมการรักษายังไม่ได้มีการเข้าถึงอย่าง

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟต์แวร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ปัจจุบัน ความรู้ในการเยียวยารักษาความเจ็บป่วยยังจำเป็นต้องพึ่งพาความเชื่อ ซึ่งในพิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคพบว่าการผสมผสานแนวคิดเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน ผสมผสานกับพุทธศาสนา

2. การสร้างภาพยนตร์สั้นจากการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

จากการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เพื่อสร้างภาพยนตร์สั้นจากการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยใช้ทฤษฎี 3 P ประกอบไปด้วย ขั้นตอนก่อนถ่ายทำ (Pre- Production) ขั้นตอนการถ่ายทำ (Production) ขั้นตอนหลังการถ่ายทำ (Post-Production) เพื่อสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้น ดังต่อไปนี้

2.1 ขั้นตอนและวิธีการสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครเพื่อสร้างภาพยนตร์สั้น

ขั้นตอนที่ 3 นำแนวความคิดจากความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มาสร้างภาพยนตร์สั้น

ขั้นตอนที่ 4 สร้างภาพยนตร์สั้นตาม ทฤษฎี 3 P ประกอบไปด้วย ขั้นตอนก่อนถ่ายทำ (Pre-Production) ขั้นตอนการถ่ายทำ (Production) ขั้นตอนหลังการถ่ายทำ (Post-Production) เพื่อสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้น

ขั้นตอนที่ 5 ผลิตสื่อในรูปแบบภาพยนตร์สั้นโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัย บันทึกภาพการทำงาน ของนักวิจัย บันทึกภาพใต้น้ำ ตัดต่อ บันทึกเสียง เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอรูปแบบผ่านภาพยนตร์สั้น

2.2 ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สู่ภาพยนตร์สั้นเรื่อง Waiting of Love/แม่แก้ว

(1) แนวความคิด (Concept)

หญิงสาวที่เป็นหมอเหยาแต่จิตใจของเธอไม่บริสุทธิ์ มีความเป็น LGBTQ หญิงรักหญิง (ย้อนกลับไปปี 2540) จึงทำให้เกิดอาเพศในหมู่บ้าน แต่ก็ยังมีหนุ่มที่แอบหลงรักสาวแม่หมอเหยามาโดยตลอด และรักของทั้งคู่ก็มีการรอคอยที่จะสมหวัง

(2) แก่นเรื่อง (Theme)

การรอคอยอย่างมีจุดหมายเพื่อความรักกับความรักที่ไม่สามารถจะทำได้ แต่เมื่อมีการปลดปล่อยเกิดการหลุดพ้นกับสิ่งที่เป็นอยู่ การรอคอยย่อมจะความสมหวัง

(3) เรื่องย่อ (Synopsis)

หมู่บ้านที่มีการตายมาหลายภายในระยะเวลา 1 เดือน โดยแต่ละศพไม่พบสาเหตุของการตายว่ามาจากอะไร ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านจึงได้ทำการเรียกประชุมหารือกับชาวบ้านว่าจะหาวิธีแก้ไขหรือทางออกอย่างไรกัน โดยในที่ประชุมได้บอกว่าจะมีควรรให้ทำพิธีกรรมเหยาในการเสี่ยงดูว่าเป็นเพราะอะไร

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

และจะต้องแก้ไขอย่างไร ซึ่งในชุมชนนี้ก็มีหมอพิธีกรรม(แม่แก้ว)ประจำอยู่แล้ว วันต่อมาก็ได้ทำพิธีเหยา สอบถามและหาวิธีแก้ไข ในการทำพิธีกรรมก็เหมือนจะเป็นไปได้ดีราบรื่น คนในชุมชนก็สบายใจขึ้นเมื่อหมอ พิธีกรรม(แม่แก้ว) ได้บอกกล่าวว่ามีคนตายแล้ว แต่เหตุการณ์กลับกลายเป็นมีคนตายเกิดขึ้นอีก ซึ่งคนที่ ตายนั้นเป็นเมียของผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ผู้ใหญ่บ้านเกิดอาการโมโหอย่างรุนแรง จึงต้องการให้มีการทำพิธีกรรม เหยาอีกครั้งว่าทำไมถึงยังมีคนตายอีก ในขณะที่ทำพิธีกรรมอยู่นั้นก็มีชาวบ้านคนหนึ่งสั่นชกเกร็งแล้วชี้หน้าไป ยังผู้ช่วยหมอพิธีกรรม(ลำม) พร้อมกับพูดว่าเพราะมีง ชาวบ้านคนนั้นก็ได้หมดสติไปและก็ตายไปในที่สุด ทุกคน ต่างกึ่งกันไปหมด ผู้ใหญ่บ้านจึงบอกให้แยกย้ายกันกลับบ้านและให้ช่วยกันจัดงานศพ หมอพิธีกรรม(แม่แก้ว) และผู้ช่วยหมอพิธีกรรม(ลำม) ก็ได้กลับบ้านเช่นกัน ซึ่งผู้ช่วยหมอพิธีกรรม(ลำม)มีความตกใจอย่างมากที่มี ชาวบ้านมาชี้หน้าบอกว่าเหตุการณ์การตายเกิดขึ้นมาจากตนเอง หมอพิธีกรรม(แม่แก้ว) ได้เข้ามาสอบถามว่าอย่า ไปกังวลอะไรเลยไม่มีใครรู้เรื่องราวอะไรหรอกนอกจากเราสองคน เพราะยังไงคนในหมู่บ้านก็ยังเชื่อถือแม่แก้ว อยู่ หมอพิธีกรรม(แม่แก้ว) ก็ไปถามประวัติกับผู้ช่วยหมอพิธีกรรม(ลำม)ทั้งคู่ได้นั่งเฝ้าอยู่บนเตียง ในขณะที่นั้น หม่อมในหมู่บ้านคนหนึ่งแอบชอบหมอพิธีกรรม(แม่แก้ว)อยู่ กล่าวว่าเธอจะตกใจและไม่สบายใจจึงได้รีบไปหาที่ บ้านทันทีหลังจากทุกคนได้แยกย้ายกัน แต่เมื่อชายหนุ่มมาถึงบ้านหมอพิธีกรรม(แม่แก้ว)นั้นภาพที่เขาเห็นเป็น หญิงสาวสองคนกำลังที่กอดจูบนั่งเฝ้าประโลมรักกันบนเตียงนอน หมอพิธีกรรม(แม่แก้ว)และผู้ช่วยหมอ พิธีกรรม(ลำม)ตกใจที่มีคนมาเห็น ชายหนุ่มได้พูดไปว่ารู้ถึงสาเหตุการตายของคนในชุมชน มาจากการทำผิดผี ของเธอทั้งสองคนนี่เอง ซึ่งชายหนุ่มผู้ที่หลงรักหมอพิธีกรรม(แม่แก้ว)อย่างมากจึงได้เอ่ยปากบอกไปว่า “ถ้า อย่างนั้นมีทางเลือกให้อยู่หม่อมพิธีกรรม(แม่แก้ว)ต้องมาเป็นคนรักของฉันพร้อมกับแต่งงาน หรือจะให้เอา เรื่องไปบอกกับผู้ใหญ่บ้านและคนในชุมชนว่าเธอทั้งสองทำอะไรไม่ดีบ้าง” ทั้งสามคนยืนมองหน้ากันไปมา

2.3 ชุดเหตุการณ์ของภาพยนตร์สั้นจากข้อมูลของ Waiting of Love/แม่แก้ว

(1) ชุดเหตุการณ์การตายที่ไม่พบสาเหตุ

1. หลุมศพคนตายหลายหลุมในป่า มีคนกำลังขุดหลุม
2. บ้านข้างเคียงจัดพิธีศพพร้อมกัน
3. ศพลอยน้ำ ชาวบ้านล่ำเสียงศพพร้อมพูดคุยกันว่าทำไมมีคนตายมากมาย

(2) ชุดเหตุการณ์ชาวบ้านเริ่มสงสัยการตายของชาวบ้าน

1. ประชุมหมู่บ้าน พ่อผู้ใหญ่บ้าน(หม่อจ๋า)ว่าเรื่องการตายเกิดจากอะไร
2. พิธีกรรมเหยาส่งหาสาเหตุว่าทำไมบ้านเรามีคนตาย (มีการผิดผี เพ็นบอกมา

เท่านี้ เจ้าพิธีกรรมแก้ให้แล้ว)

(3) ชุดเหตุการณ์มีการตายของชาวบ้านเพิ่มขึ้น

1. เมียพ่อผู้ใหญ่บ้าน(หม่อจ๋า)ตาย
2. พิธีกรรมเหยาส่งอีกครั้ง คนร่วมพิธีกรรมเกิดอาการลุกมาชี้หน้าคู่เลสเบี้ยน

(มึงๆๆ)

3. เช้าวันใหม่คนที่ลุกขึ้นมาชี้หน้านั้นตาย

(4) ชุดเหตุการณ์พบสาเหตุการตายของชาวบ้าน

1. อ้ายทิดมาบุกไปบ้านแม่แก้ว เพื่อไปบอกว่ามีการตายในหมู่บ้าน
2. คู่เลสเบี้ยนและเจ้าพิธีกรรม(แม่แก้ว)ทำให้ผิดผีกันอยู่

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

(5) ชุดเหตุการณ์ยุติการเกิดปัญหาการตายของชาวบ้าน

1. อ้ายทิดมายื่นข้อเสนอให้แม่แก้วมาคบกับตัวเอง ก่อนที่จะแฉเรื่องทั้งหมดของแก้วกับน้ำ

2. แม่แก้วแต่งให้ลูกและสั่งสอนในการเจ้าพิธีกรรม

3. พิธีกรรมส่งต่อเจ้าพิธีกรรมเหยาให้กับลูก (ปัจจุบัน คู่เลสได้รักกัน)

ในการสร้างภาพยนตร์สั้นจากความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สู่ภาพยนตร์สั้นเรื่อง Waiting of Love/แม่แก้ว เป็นการศึกษาข้อมูลจากตำราเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้นเพื่อนำเสนอความเชื่อของพิธีกรรมเหยา ซึ่งจะทำให้คนที่สนใจในความเชื่อของพิธีกรรมเหยาและหาคำตอบไปด้วยกัน

ภาพที่ 1 ตัวอย่างโครงร่างภาพยนตร์สั้น
ที่มา : ผลงานทีมงานวาดสตอรี่บอร์ดของผู้วิจัย

ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพพิธีกรรมที่ใช้ในการสร้างสรรค์

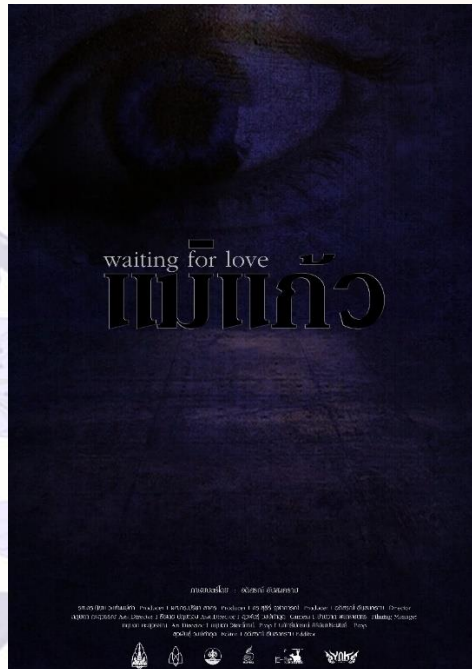
การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ที่มา : http://ps.nkp.ac.th/show_association.php?nid=34

2.4 ผลงานการสร้างสรรค์

จากการศึกษา ความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครสู่ การสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานออกมาเป็นผลงานภาพยนตร์สั้น ซึ่งจะ นำเสนอให้เห็นผลของการสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ผลงานภาพยนตร์สั้นเรื่อง Waiting of Love/แม่แก้ว

ที่มา : ผลงานของผู้วิจัย

จากการสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้นจากการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้ทำการผลิตภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในพิธีกรรมเหยาโดยใช้เทคนิคด้านการผลิตภาพยนตร์ที่มี 3 ขั้นตอนหลัก ๆ ได้แก่ 1. ขั้นตอนการเตรียมงานผลิต Pre-Production 2.ขั้นตอนการผลิต Production 3.ขั้นตอนหลังการผลิต Post-Production โดยในแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของหมอเหยาหรือแม่แก้ว ผ่านวิถีชีวิตของคนในชุมชน พิธีกรรม ความเชื่อความศรัทธาและความรัก โดยเปิดมุมมองของยุคปัจจุบันที่คนในสมัยนี้ไม่มีขอบเขตทางด้านเพศ ผู้วิจัยจึงเล่าเรื่องราวผ่านความรักและ พิธีกรรม ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงความเชื่อของพิธีกรรมเหยา การรักษาโรค และความตาย จากที่กล่าวมาทั้งหมด รูปแบบการผลิตภาพยนตร์สั้นจะต้องอาศัยความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันของขั้นตอน ทั้งสามขั้นตอนตามแนวคิดโครงสร้างแบบ 3 องค์ คือไม่สามารถกล่าวได้ว่าขั้นตอนใดมีความสำคัญมากกว่ากันผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับทั้งสาม กระบวนการผลิตภาพยนตร์เท่า ๆ กัน และถ่ายทอดภาพยนตร์สั้นผ่านกระบวนการทางความเชื่อในพิธีกรรม

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
 “ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครนั้น สามารถแบ่งความเชื่อในพิธีกรรมออกเป็น 2 องค์ประกอบหลัก คือ เหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย รูปแบบและพิธีกรรมเหยา องค์ประกอบของพิธีกรรมเหยา สาเหตุที่ต้องประกอบพิธีกรรมเหยา ส่วนความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย ความเชื่อในชุมชน และความเชื่อในศาสนา เหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนครนั้น คือ ผีหนึ่งคือรักษาทางกายและอีกผีคือการรักษาทางใจ โดยทำให้เราผ่อนคลาย สบายใจ ทำให้ใจสงบ สอดคล้องกับ ทรงคุณ จันทจร (2540) กล่าวว่า วิธีการรักษาโรคของหมอเหยาชาวไทย ดังกล่าวมีรูปแบบเหมือนการรักษาด้วยดนตรีบำบัด (Music Therapy) ในสมัยปัจจุบัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยทางจิต การเหยา คือ การเฝ้ายารักษาจิตใจและเรียกขวัญกำลังใจให้กลับคืนมาสู่ตัวของ ผู้ป่วย เมื่อขวัญกลับมา ผู้ป่วยจะมีจิตใจเข้มแข็ง ร่างกายก็จะกลับมามีเรี่ยวแรงดีขึ้น และพร้อมที่จะต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บต่อไป นี่คือนิเวศของพิธีกรรมเหยาที่ยังคงอยู่ เพราะว่ามันยังมีบทบาท ยังสอดคล้องกับ ดนัย ขาทิพฮอด (2548) กล่าวว่า บทบาทมีบทบาทที่สำคัญที่จะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลในการรักษาโรค โดยเฉพาะเป็นเครื่องมือค้นหา สมมุติฐานของโรค วินิจฉัยอาการเจ็บป่วย บอกวิธีการแก้ไขและรักษาที่สำคัญที่สุดคือ บทบาทในการให้กำลังใจ คนป่วย นอกจากนี้ พิธีกรรมเหยายังมีลักษณะเด่น 3 ประการ ซึ่งแสดงอัตลักษณ์ของชาวไทย ได้แก่ 1. ความเชื่อเรื่องผีที่ผีแดน 2. เอกลักษณ์ของภาษาผู้ไท 3. ท่วงทำนองดนตรีผู้ไท ซึ่งทั้งภาษาและท่วงทำนองดนตรีของชาว ผู้ไทยมีความนุ่มนวลและอ่อนโยน แตกต่างจากกลุ่มของไทยอีสานทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด แต่ในอนาคตคนอาจจะมิมุมมองเปลี่ยนไปคือมองหาย เพราะทุกคนอาจจะยังไม่ได้เข้าถึงแก่นเพราะว่าแก่นของมันคือการรักษาทางใจ ไม่ได้เป็นการรักษาทางกายแต่มันเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ในสังคม

รูปแบบของพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มีการเหยาเพื่อเป็นเหยาเพื่อชีวิต ซึ่งในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อประกอบไปด้วย เหยารักษา เหยาเรียกขวัญ และเหยาแก้บน โดยแต่เดิมคนเฒ่าคนแก่ในสมัยโบราณที่พานับถือเหยา แรกเริ่มได้สืบทอดเชื่อสายต่อกันมา ปัจจุบันคนที่จะสามารถเป็นหมอเหยาได้นั้น สามารถแบ่งออกได้ 2 วิธี 1. เป็นกลุ่มที่มีเชื้อสายอยู่ก่อนแล้ว โดยมีบรรพบุรุษสืบทอดกันมาในสายตระกูล 2. ลูกแก้วหรือผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาจากหมอเหยา หรือผู้ที่เคยได้พึ่งรำจากหมอเหยา พิธีกรรมเหยานั้นเป็นพิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อเรื่องของการนับถือผี ในแต่ละชนเผ่าจะนับถือผีหลากหลายชนิดกัน บางแห่งเป็นผีป่า ผีดง บางแห่งเป็นผีฟ้า แต่เหยาเป็นการเช่นไหว้ผีประเภทน้ำ เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีโรงพยาบาลไม่มีหมอการรักษาจึงจำเป็นต้องรักษาด้วยหมอเฒ่าหรือเหยาโดยได้รับอิทธิพลจากการนับถือผี ส่วนใหญ่ผู้ป่วยที่เลือกทำพิธีกรรมเหยานั้นเกิดจากการที่ไปหาหมอแผนปัจจุบันแล้วมันไม่ดีขึ้น เลยมารักษาวิธีแบบพื้นบ้าน สอดคล้องกับ สุรชัย ชินบุตร (2553) กล่าวว่า การเหยาเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยที่สะท้อน ความเชื่อในการรักษาแบบพื้นบ้าน และผู้ป่วยที่หายจากการทำพิธีเหยาจะต้องฝากตัวเป็นลูกศิษย์และรับสืบทอดอำนาจศักดิ์สิทธิ์เป็นหมอเหยาคนต่อไป โดยวิธีเหยาคลายกับพิธีตักกรรมทางพระพุทธศาสนาหมอเหยาเป็นตัวแทนสื่อสารกับสิ่งลี้ลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อทางด้านพิธีกรรมเหยาเพื่อปฏิบัติพิธีที่สืบทอดอย่างถูกต้องและเพื่อความสบายใจของผู้ร่วมพิธี

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
 “ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันวิวัฒนาการทางการแพทย์ของโลกสมัยใหม่ก้าวหน้าไปไกลเครื่องมือที่ทันสมัยได้ยาที่มีประสิทธิภาพนั้นสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยทางร่างกายได้เป็นอย่างดี แต่มันไม่สามารถรักษาความเจ็บป่วยทางใจของผู้ป่วยได้และหลักการแพทย์สมัยใหม่เองยังเคยมีทฤษฎีหนึ่งกล่าวเอาไว้ว่าเมื่อเราเจ็บป่วยขึ้นมาจะเป็นเรื่องทางร่างกายแค่ครั้งเดียวส่วนอีกครึ่งเป็นเรื่องของสภาพจิตใจความวิตกกังวลต่าง ๆ ทำให้รักษาไม่หาย การรักษาด้วยวิธีการ จึงเป็นทางออกหนึ่งที่ช่วยรักษาจิตใจของชาวบ้านได้หากพวกเขามีความเชื่อจริง ๆ กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้ป่วยเช่นเดียวกัน ส่วนความเชื่อในพิธีกรรมเหยา กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สามารถแบ่งความเชื่อได้ 2 ระดับ คือ ความเชื่อในชุมชน และความเชื่อในศาสนา พบว่า เกิดจากปัญหาการดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีโรงพยาบาลจึงจำเป็นต้องรักษาด้วยการเหยา ความเชื่อในชุมชนนั้นชาวไทลื้อมีวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กันกับความเชื่อในระบบวิญญาณ ซึ่งนับถือผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทลื้อ ส่วนพุทธศาสนาและพราหมณ์เป็นความเชื่อที่เข้ามาทีหลัง ชาวไทลื้อจึงมีพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงผีควบคู่กับการนับถือพุทธศาสนาใช้ในการควบคุมระบบสังคมซึ่งความเชื่อเรื่องผีเป็นกุศโลบายในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมและช่วยเยียวยาจิตใจ ชาวไทลื้อมีความเชื่อในเรื่องการรักษาโรคแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่เนื่องจากต้องการรักษาชีวิตและหายจากอาการป่วยที่เป็นอยู่ จึงพยายามทำทุกวิถีทางให้หาย ซึ่งระหว่างทางอาจจะมีการรักษาหลากหลายรูปแบบ รวมไปถึงพิธีกรรมเหยา การรักษาโรคแบบเหยาทำให้เราผ่อนคลายสบายใจ ทำให้ใจสงบลง นี่คือนิเวศของพิธีกรรมเหยาที่ยังคงอยู่ โดยการรักษาเหยานั้นจะเน้นการรักษาทางใจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในสังคม ส่วนความเชื่อในศาสนา ชาวไทลื้อนั้นแต่เดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มน้ำโขงทำให้มีความเชื่อสัมพันธ์กับผี เนื่องจากชาวไทลื้อนั้นมีการนับถือผีก่อนที่จะนับถือพระพุทธศาสนา จึงปรากฏพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับผี ชาวไทลื้อจึงมีพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงผีควบคู่กับการนับถือพุทธศาสนา โดยสิ่งที่แสดงออกด้านวัฒนธรรมได้ชัดเจนที่สุดคือพิธีกรรมเหยา ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการรักษาเรียกขวัญ บันบานและความเป็นความตายหากไม่ปฏิบัติพิธีกรรมอาจส่งผลต่อชีวิต สอดคล้องกับ มาลี สิทธิเกรียงไกร (2538) กล่าวว่า ชาวผู้ไทยมีความเชื่อที่บอกเล่าสืบต่อกันมาว่า คนที่เจ็บป่วยเพราะว่าขวัญ ได้หนีออกจากร่างกาย ญาติพี่น้องจึงต้องเชิญหมอเหยามาทำพิธีเรียกขวัญให้กลับคืนมา เมื่อขวัญกลับเข้าสู่ร่างกายแล้ว คนผู้นั้นก็จะเป็นปกติสุขตามเดิม แต่เดิมการรักษายังไม่ได้มีการเข้าถึงอย่างปัจจุบัน ความรู้ในการเยียวยา รักษาความเจ็บป่วยยังจำเป็นต้องพึ่งพาความเชื่อ ซึ่งในพิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคพบว่ามีพิธีกรรมผสมผสานแนวคิดเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน ผสมผสานกับพุทธศาสนา

ส่วนจากการสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้นจากการศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมเหยา กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้ทำการผลิตภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในพิธีกรรมเหยา โดยใช้เทคนิคด้านการผลิตภาพยนตร์ที่มี 3 ขั้นตอนหลัก ๆ ได้แก่ 1.ขั้นตอนการเตรียมงานผลิต Pre-Production 2.ขั้นตอนการผลิต Production 3.ขั้นตอนหลังการผลิต Post-Production โดยในแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของหมอเหยาหรือแม่แก้ว ผ่านวิถีชีวิตของคนในชุมชน พิธีกรรม ความเชื่อความศรัทธาและความรัก โดยเปิดมุมมองของยุคปัจจุบันที่คนในสมัยนี้ไม่มีขอบเขตทางด้านเพศ สอดคล้องกับ กำจร หลุยยะพงศ์ (2540) กล่าวว่า ประเพณีชื่นชมความรุนแรงรวมถึงอคติทางด้านผิวเพศ ถ้านำเสนอผิวและเกย์ก็จะทำให้คนส่วนใหญ่ที่มีอคติทางเพศไม่เข้ามาดูภาพยนตร์บู๊และการนิยามความหมายของความเป็นชายในสังคมที่สร้างความหมายให้คำว่าผู้ชายต้องเข้มแข็งบึกบึนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานด้วยเหตุนี้เองภาพยนตร์บู๊จึงจำเป็นต้องเลือกนำเสนอภาพของความเป็นชายบางอย่างแทนที่จะนำเสนอทั้งหมด ยังสอดคล้องกับ ฐิติวัฒน์

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

สมิตินันท์ (2553) กล่าวว่า การสร้างตัวละครเพศที่สามในภาพยนตร์ไทย ถูกสร้างโดยสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพและบุคลิกลักษณะของชาวเพศที่สามในสังคมจริงออกมา ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย อาชีพ และค่านิยมต่างๆ ถึงแม้ว่าตัวละครจะมีมนุษยสัมพันธ์ดีแต่ก็ยังคงถูกมองอย่างแปลกแยกและถูกทำร้ายจากสังคม ทำให้กลายเป็นคนเก็บกด จนแสดงอาการก้าวร้าวรุนแรงออกมา ตัวละครส่วนใหญ่มีความสับสนทางเพศและยุ่งเกี่ยวกับการค้นหาตัวตนที่แท้จริง ควบคู่ไปกับการต้องอยู่กับความผิดหวังจากความรัก การที่ตัวละครถูกคาดหวังจากสังคมและครอบครัวให้มีบทบาทตามเพศสภาวะที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคมทำให้เกิดความขัดแย้งกับเพศวิถีที่ตัวละครเป็น นอกจากนี้ผู้สร้างภาพยนตร์ยังได้พยายามสร้างตัวละครในภาพยนตร์โดยให้ความเคารพความเป็นเพศที่สาม โดยมองว่าตัวละครเพศที่สามนั้นก็เป็นตัวละครที่ไม่ได้แตกต่างกับตัวละครชายและตัวละครหญิงทั่วไปในแง่ของความเป็นมนุษย์ด้านผลการวิจัยทัศนคติของผู้ชมภาพยนตร์พบว่าผู้ชมภาพยนตร์มีทัศนคติต้องการเห็นบุคลิกภาพและบุคลิกลักษณะของตัวละครเพศที่สามในด้านบวกมากกว่าด้านลบ ส่วนกลุ่มผู้ชมที่เป็นเพศหญิงและเพศที่สามมีความชอบในภาพรวมของตัวละครและมีแนวโน้มที่จะชมภาพยนตร์ที่มีตัวละครเพศที่สามต่อไปในอนาคตมากกว่าเพศชาย ผู้วิจัยจึงเล่าเรื่องราวผ่านความรัก เพศและพิธีกรรม ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงความเชื่อของพิธีกรรมเหยา การรักษาโรค และความตายจากที่กล่าวมาทั้งหมด รูปแบบการผลิตภาพยนตร์สั้นจะต้องอาศัยความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันของขั้นตอนทั้งสามขั้นตอน ตามแนวคิดโครงสร้างแบบ 3 องค์ คือไม่สามารถกล่าวได้ว่าขั้นตอนใดมีความสำคัญมากกว่ากัน ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับทั้งสาม กระบวนการผลิตภาพยนตร์เท่า ๆ กัน และถ่ายทอดภาพยนตร์สั้นผ่านกระบวนการทางความเชื่อในพิธีกรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย(Research Suggestions)

1. ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สู่การสร้างสรรคภาพยนตร์สั้นเพื่อใช้เป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ผ่านการเผยแพร่ภาพยนตร์สั้น
2. ควรมีการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมเหยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ในกรณีศึกษาอื่น ๆ ที่มีความสำคัญแต่ยังไม่ได้ถูกศึกษาลงลึก ที่สมควรแก่การศึกษาวิจัย และบันทึกเป็นข้อมูลต่อไป

เอกสารอ้างอิง(References)

- दन्य चातिप्योद. (2548). **บทบาทของบทร้องประกอบพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย**.วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงคุณ จันทกรและปิติแสนโคตร. (2540). **การรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีเหยาของชาวผู้ไทย: ศึกษากรณีชาวผู้
ไทยอำเภอหนองสูงจังหวัด มุกดาหาร**. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปกกลิน ชาทิพยอ (2566, ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- มาลี สิทธิเกรียงไกร. (2538). **หมอเหยา: ผู้รักษาพื้นบ้านในชุมชนชาวผู้ไทย**.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

- ยงยุทธ บุราสิทธิ์. (2552). ชุมชนคนอีสานกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา
ชุมชนแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**, 32(1), 67-92.
- ยงยุทธ บุราสิทธิ์. (2552). บทบาทของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างความสัมพันธ์
ชายแดน ไทย – กัมพูชา. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**, 28(2), 89-115.
- ฐิติวัฒน์ สมิตินันท์. (2553). **การสร้างตัวละครเพศที่สามในภาพยนตร์ไทย**.วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการภาพยนตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนวัฒน์ เจริญไกร. (2564). **ดนตรีในพิธีเหยา: ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัด
มุกดาหาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- สพสันต์ เพชรคำ. (2560). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสกลนคร**. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สถิตย์ ภาคมฤค (2566, ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- สุรัชย์ ชินบุตร. (2553). **การสืบทอดอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของหมอเหยาและอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทยในพิธีเหยา
เลี้ยงผี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

**ประเพณีบุญคุณลาน : กระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
วัดเศวตวันวาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์**
**BOON KOON LAN TRADITIONS : THE PROCESS OF BUILDING INVENTED
TRADITION FOR HERITAGE TOURISM OF SAWETAWAN WANARAM TEMPLE TON
VILLAGE, NUEA SUB-DISTRICT, MUENG KALASIN DISTRICT, KALASIN PROVINCE.**

ณัฐวุฒิ ยุกบลพันธ์¹ ลัดดาวัลย์ อินทรกำแหง²

Nattawut youbolpan¹ Laddawan Indharagumkaeng²

^{1,2}คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

^{1,2}Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University.

*E-mail mnrattawut2542@gmail.com

บทคัดย่อ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์ของประเพณีบุญคุณลานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดเศวตวันวาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากประชากรและกลุ่มเป้าหมาย มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และ แบบสนทนากลุ่ม จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์ของประเพณีบุญคุณลานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แฝงฝังในการจัดงาน ในปี พ.ศ. 2537 แบ่งออกได้เป็น 6 โซน ในปี พ.ศ. 2540 และ ปี พ.ศ. 2541 และ ปี พ.ศ. 2553 แบ่งออกได้เป็น 5 โซน และในปี พ.ศ. 2567 แบ่งออกได้เป็น 10 โซน แนวคิดในการสร้างสร้างสรรค์ประเพณีบุญคุณลาน ซึ่งในปี พ.ศ. 2537 หลังจากที่รัฐมีอุดมการณ์ที่มุ่งสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากนั้นได้มีการหยิบยกเอาประเพณีบุญคุณลานมาพัฒนาขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดความแตกต่างและแปลกใหม่ไปจากพื้นที่อื่น เพื่อเป็นการสร้างจุดสนใจและดึงดูดผู้คนให้เกิดความเพลิดเพลินที่ได้มาท่องเที่ยวและสัมผัสผลงานสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สะท้อนผ่านความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ในประเพณีบุญคุณลาน โดยได้มีสร้างปราสาทรวงข้าวทรงเศวตฉัตร หรือ ฉัตร 9 ชั้น ในปี พ.ศ. 2540 มีการสร้างปราสาทรวงข้าวทรงระฆังคว่ำ ในปี พ.ศ. 2541 มีการสร้างปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข ในปี พ.ศ. 2553 มีการสร้างปราสาทรวงทรงพระธาตุพนม และ ในปี พ.ศ. 2567 มีการเปลี่ยนรูปแบบของพิธีเปิดงานให้อยู่ในช่วงกลางคืน อีกทั้งยังมีการสร้างปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข ทั้งนี้รูปแบบของปราสาทรวงข้าวในแต่ละช่วงเวลาดังที่ได้กล่าวไปนั้นมิใช่สาเหตุที่มาจากคำแนะนำเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในการสร้างภาพจำใหม่ที่ผ่านการสอดแทรกความรู้และความเชื่อในพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญคุณลานมาใช้เป็นจุดเด่นในการสร้างสร้างสรรค์ โดยมีภาครัฐ

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและในการขับเคลื่อน ตลอดจนการผลักดันไปสู่อุตสาหกรรมทางการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดการสร้างรายได้และเศรษฐกิจในชุมชนที่ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ประเพณีบุญคุณลาน , กระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์ , การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The objective of this research is to study the process of creating artificial traditions of the Boon Koon Lan tradition for cultural tourism, Savatavanwanaram Temple, Ban Ton Sub-district Nuea, Muang District, Kalasin Province. This research is a qualitative research which uses data obtained from relevant documents and research, from the population and target audience. The research tool is surveys, participatory observation as non-participatory observational, structured interviews, unstructured interviews, and focus groups by presenting the results of data analysis using descriptive methods.

The results showed that the process of creating artificial traditions of the Boon Koon Lan tradition for cultural tourism as the layout of the event in 1994 can be divided into 6 zones, in 1997 and 1998 and 2010 can be divided into 5 zones, and in 2024 can be divided into 10 zones. In 1994, after the state had an ideology towards driving the economic dam, the Boon Koon Lan tradition was redeveloped to create a difference and novelty from other areas. Moreover, its create a focus and attract people to enjoy traveling and experiencing folk wisdom creations that reflect the local culture in the Boon Koon Lan tradition, a 9-storey tiered alabaster or tiered rice ear castle was built. In 1998, a tetrahedral rice castle was built. In 2010, the Phra That Phanom castle was built, and in 2024, the format of the opening ceremony was changed to be at night. A tetrahedral rice castle was also built. However, the style of the rice castle in each period mentioned, it is presented to create image that incorporates knowledge and beliefs in the rituals depicted in the Boon Koon Lan tradition as a highlight in the creation. The public sector is involved in tourism management and driving as well as pushing towards the tourism industry that will generate better income and economy in the communities.

Keyword : Boon Koon Lan tradition , the process of creating artificial traditions , cultural tourism

บทนำ

ในปัจจุบันงานประเพณีและพิธีกรรมได้มีความเปลี่ยนแปลงและมีการปรับเปลี่ยนที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งแต่เดิมงานประเพณีจะมีการประกอบพิธีกรรมขึ้นตามความเชื่อของคนในท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่ต่อมาถูกนำมาใช้สร้างเป็นประเด็นให้เกิดความน่าสนใจในกระแสอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งยังถูกนำมาใช้สร้างบทบาทของประเพณีในยุคโลกาภิวัตน์ และเมื่อประเพณีไม่ใช่เพียงแค่พิธีกรรมตามความเชื่อและ

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
 “ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ความศรัทธาที่มีต่อความมั่นคงทางจิตใจเพียงอย่างเดียวจากนั้นจึงกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาสังคมของท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (เมธาวิ ศิริวงศ์, 2556) บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งยังเป็นการศึกษาความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งในขณะเดียวกันนั้นยังส่งผลต่อการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งในราวปี พ.ศ. 2520 ภาครัฐได้มีนโยบายที่ต้องการที่จะกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำเอาประเพณีมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว จากนั้นส่งผลให้ในแต่ละท้องถิ่นพยายามดึงเอาเอกลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่นมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและงบประมาณประจำปี อีกทั้งยังมีการนำมาสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรม และเมื่อกิจกรรมดังกล่าวเริ่มเป็นที่รู้จักและเกิดการสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชน จากนั้นจึงทำให้คนในชุมชนก่อเกิดความภาคภูมิใจและได้มีความพยายามที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเพิ่มเติมในประเพณีของตนจนส่งผลให้เกิดวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงแนวคิดและปฏิบัติการ (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2554) การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในประเพณีของชาวอีสานปรากฏอย่างชัดเจน ซึ่งเริ่มเกิดขึ้นภายหลังจากการมีนโยบายของภาครัฐที่ต้องการพัฒนาท้องถิ่น โดยใช้ประเด็นเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ และในปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมารัฐบาลในขณะนั้นได้ประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย เพื่อส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยให้มากขึ้นและหนึ่งในนั้นได้มีการจัดงานแสดงวัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย และต่อมาในปี พ.ศ. 2525 ก็ได้มีการส่งเสริมและฟื้นฟูการจัดงานประเพณีไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ (นิศา ชัชกุล, 2554) ในปี พ.ศ. 2537 หลังจากที่มีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่ใช้วิธีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้านงานประเพณีพื้นบ้านในภาคต่าง ๆ ได้กลายเป็นงานวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจทางการเมืองในเรื่องการท่องเที่ยวของประเทศ จากนั้นจึงค่อย ๆ เติบโตและได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น เช่น ในกรณีของชุมชนท้องถิ่นอีสานพบว่ามีการปรับเปลี่ยนและอนุรักษ์ประเพณีในวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้านให้สอดคล้องกับเรื่องอุดมการณ์พัฒนาเศรษฐกิจการเมืองของรัฐ โดยได้นำเอาประเพณีในกลุ่ม ฮีตสิบสองมาจัดจำแนกให้เป็นตัวแทนของแต่ละจังหวัด (ปฐม หงส์สุวรรณ, 2560) จากความพยายามของหน่วยงานภาครัฐที่ได้ส่งเสริมฟื้นฟูการจัดงานประเพณีไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ส่งผลให้ประเพณีเทศกาลต่าง ๆ มีการพัฒนาทั้งในเชิงของการจัดการเพื่อให้เป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยว ตลอดจนจนเป็นการสร้างสิ่งดึงดูดคนในชาติให้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในประเพณีประติษฐ์ที่มีการเชื่อมโยงกับคติมาใช้ในการสร้างสรรค์ที่ผ่านการอ้างอิงจากฐานที่ได้จากทางประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง และ พระพุทธศาสนา ขนิษฐา จิตชินะกุล (2545) ได้กล่าวว่า ในประเพณีฮีตสิบสองจะมีประเพณีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ เพราะสืบเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อีกทั้งสภาพของสังคมและวิถีชีวิตมีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ตลอดจนการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน โดยไม่ยึดถือว่าจะต้องเป็นญาติพี่น้องกัน อีกทั้งยังมีนิสัยที่รักสนุกสนานจึงทำให้เกิดประเพณีในการประกอบอาชีพขึ้น ดังเช่น ประเพณีบุญคุณลาน ซึ่งเป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการทำขวัญข้าว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าวและจะประกอบพิธีกรรมขึ้นในลานนวดข้าวเพื่อเป็นกุศลที่ส่งให้ในปีต่อไปได้รับผลผลิตข้าวที่เพิ่มขึ้น (พระครูสุเทพสารคุณ และคณะ, 2544) ทั้งนี้ในการจัดประเพณีบุญคุณลาน

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
 “ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ชาวอีสานยังมีความเชื่อในเรื่องของอาถรรพ์ที่เกิดจากการทำบุญคุณลานดังที่ได้มีการกล่าวถึงตำนานในสมัยครั้งพุทธกาลที่มีชายสองพี่น้องทำนาและถวายข้าวแด่พระสงฆ์ในจำนวนที่ต่างกันจนนำไปสู่การสำเร็จเป็นพระอรหันต์ที่ต่างกัน (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2524) จากมูลเหตุดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้เกิดความนิยมถวายทานด้วยการทำบุญถวายข้าว หรือ ที่เรียกได้ว่า บุญคุณลานที่ได้มีการยึดถือและปฏิบัติจนเป็นประเพณีของชาวอีสานมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (2542) ได้กล่าวว่า ในบางครั้งประเพณีเก่าไม่อาจปรับเปลี่ยนตัวให้เข้ากับสภาพสังคมใหม่ที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องเกิดกระบวนการที่นำไปสู่การทำให้มันกลายเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยผ่านการสร้างประเพณีใหม่และจากนั้นได้พบว่าในบางประเพณีเกิดขึ้นอย่างเงียบ ๆ และไม่ได้ตั้งใจนั้น แต่เมื่อเกิดชื่อเสียงที่โด่งดังขึ้นมาและมีคนนำไปปฏิบัติกันมากก็กลายเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติร่วมกันของผู้คน

จังหวัดกาฬสินธุ์บางท้องที่ได้มีการปฏิบัติสืบทอดพิธีกรรมประจำปีของหมู่บ้านในทุก ๆ ปี อาทิเช่น ประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตฉัตรบ้านดอน ตำบลเหนือ อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่คนในชุมชนได้มีการยึดถือและปฏิบัติร่วมกันเป็นประจำทุก ๆ ปี ซึ่งประเพณีที่เกิดจากแรงศรัทธาและความเชื่อที่มีต่อแม่โพสพของชาวบ้านดอนและชาวตำบลเหนือ และในปัจจุบันประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตฉัตรบ้านดอน ตำบลเหนือ อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังได้มีการดัดแปลงโดยประยุกต์ใช้ของเก่าในเงื่อนไขหรือภายใต้บริบทใหม่ที่ผ่านการสร้างประเพณีประดิษฐ์เพื่อนำเสนอการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทศนิยม ศิวบรรณวิวัฒนา (2563) ได้กล่าวว่า จุดเริ่มต้นเกิดจาก ปี พ.ศ.2537 ในขณะที่นั้นได้มีนักพัฒนาการจังหวัดกาฬสินธุ์ได้นำแนวคิดและได้แนะนำชาวบ้านให้นำรวงข้าวที่ยังไม่แยกเมล็ดออกจากฟางมาสร้างเป็นปราสาทรวงข้าว จากนั้นรูปแบบที่ออกมาส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความประทับใจจนทำให้ได้มีการปฏิบัติสืบทอดและพัฒนาปรับปรุงเรื่อยมาอย่างต่อเนื่อง จนส่งผลให้มีปราสาทรวงข้าวที่มีขนาดใหญ่และวิจิตรงดงามที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างจากประเพณีบุญคุณลานในทั่วไปสืบเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ด้วยกระบวนการดังกล่าวจึงนับได้ว่าเป็นประเพณีบุญคุณลานที่วัดเศวตฉัตรบ้านดอน ตำบลเหนือ อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ถือปฏิบัติจนกลายเป็นประเพณีที่มีความยิ่งใหญ่และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีความแตกต่างไปจากประเพณีบุญคุณลานโดยทั่วไป ทั้งนี้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทางสังคมที่มีการผลิตซ้ำและสร้างใหม่ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีสานที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมโลกที่ได้แพร่เข้ามาในสังคมไทยที่เกิดการผสมผสานและแปรรูปในท้องถิ่นซึ่งลักษณะเช่นนี้ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดของ Eric Hobsbawm (1983) ที่ได้อธิบายถึงประเพณีประดิษฐ์ที่ได้กลายเป็นเครื่องมือ หรือ ทรัพยากรแห่งอำนาจที่สำคัญยิ่งในโลกสมัยใหม่ในกลุ่มต่าง ๆ และในขณะเดียวกันนั้นประเพณีประดิษฐ์ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองของกลุ่มต่าง ๆ ดังเช่น หน่วยงานของรัฐและชาวบ้านที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างประเพณีประดิษฐ์เพื่อตอบสนองของกลุ่มตนเพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมจนนำไปสู่เวทีประเพณีสาธารณะ

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีบุญคุณลาน บ้านดอน ตำบลเหนือ อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่เข้ากับความสำเร็จสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติอันก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของสถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองจนส่งผลให้เกิดการแทรกซึมเข้าสู่พื้นที่ทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีการผลิตซ้ำและสร้างใหม่ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นดังที่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของวัดเศวตฉัตรบ้านดอน ตำบลเหนือ อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวยังได้มีการนำมาใช้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ปี พ.ศ. 2561 – 2580 ที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ โดยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้าง
ความสามารถในการแข่งขันที่มีเป้าหมายในการพัฒนาให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างมี
เสถียรภาพและยั่งยืนและเป็นประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่มุ่ง
พัฒนา คือ “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปทรากร้างทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์ของประเพณีบุญคุณลานเพื่อการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม วัดเศวตวันนาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ประชากรและกลุ่มเป้าหมายจำนวน 21 คน ซึ่งแบ่งแยกออกเป็น
ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้รู้ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน โดยใช้วิธีคัดเลือก
แบบเจาะจงด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 11 คน ซึ่งประกอบด้วย เจ้าอาวาสและพระสงฆ์วัดเศวตวันนาราม
เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลเหนือ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ ชาวบ้านตำบลเหนือ
ผู้ใหญ่บ้าน อุบาสก อุบาสิกา

1.3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ชาวบ้านตำบลเหนือ นักท่องเที่ยว
ผู้ประกอบการร้านค้า

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ซึ่งแบ่งแยกออกเป็นดังนี้

2.1 แบบสำรวจ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานด้านสภาพ
แวดล้อมของบริบททางสังคม และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนรวมไปถึงประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตวันนาราม
บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้เครื่องมือนี้กับกลุ่มผู้รู้

2.2 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยใช้สังเกตกลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเป็น
แนวทางในการบันทึกผลการสังเกตประเพณีบุญคุณลาน กระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม วัดเศวตวันนาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วน
ร่วมในกิจกรรมด้วย

2.3 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยใช้สังเกตกลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเป็น
แนวทางในการบันทึกผลการสังเกตประเพณีบุญคุณลาน กระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม วัดเศวตวันนาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้วิธีการจดบันทึก
การถ่ายวีดิทัศน์ การถ่ายภาพ และการบันทึกเสียง

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2.4 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลด้านประเพณี บุญคุณสถาน กระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดเศวตวันนาราม บ้านต้น ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้เครื่องมือนี้กับกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

2.5 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเปิด กว้างโดยไม่จำกัดคำตอบ โดยใช้เครื่องมือนี้กับกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

2.6 แบบสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยใช้เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ให้ ซึ่งจะใช้ เครื่องมือนี้กับกลุ่มผู้รู้ โดยกำหนดกลุ่มสนทนา 5 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยในครั้งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตามประเด็นที่มีในเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความ วารสารที่ได้จาก สถาบันการศึกษาต่าง ๆ หนังสือตำรา และรวมไปถึงสื่ออินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ผู้วิจัยยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ภาคสนาม โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

3.1 จัดทำหนังสือและติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2 ส่งหนังสือ พร้อมติดต่อประสานงาน นัดหมายกำหนดการในการเก็บข้อมูลด้วยตนเองกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 ลงสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยที่สร้างและผ่านการตรวจสอบ คุณภาพแล้ว ซึ่งประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม ตลอดจนรวมไปถึงการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดประเพณีประดิษฐ์ เพื่ออธิบายเกี่ยวกับกระบวนการสร้าง ประเพณีประดิษฐ์ของประเพณีบุญคุณสถานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดเศวตวันนาราม บ้านต้น ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจนครบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผลสรุป และเป็นการคืนข้อมูลกลับสู่สนาม

ผลการวิจัย

บ้านต้นตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ และอยู่ห่างจากอำเภอ เมือง 6 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับ ทิศเหนือติดกับบ้านหนาด ทิศใต้ติดกับบ้านโนนสำราญ ทิศตะวันออก ติดกับบ้านสะอาดสมศรี และ ทิศตะวันตกติดกับบ้านหนองสาหร่าย มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ดอนเฉพาะบริเวณ ที่ตั้งบ้านเรือนและในส่วนรอบ ๆ หมู่บ้านจะเป็นที่ราบลุ่ม โดยมีหนองน้ำและไร่นารอบหมู่บ้าน และทางทิศ ตะวันออกของหมู่บ้านมีคลองส่งน้ำจากเขื่อนลำปาวซึ่งเป็นคลองขนาดใหญ่ มีวัดที่สำคัญ คือ วัดเศวตวันนาราม ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีการจัดประเพณีบุญคุณสถาน ซึ่งถูกจัดขึ้นเพื่อประกอบพิธีกรรมในบุญเดือนยี่ ตามความ เชื้อโบราณของชาวอีสานในสมัยก่อนที่มีการยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดในประเพณีฮีตสิบสอง หรือ

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
 “ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ประเพณีสิบสองเดือนของชาวอีสาน โดยชาวบ้านต้นและชาวบ้านในเขตตำบลเหนือที่มีความเชื่อที่ว่า หากได้มีการประกอบพิธีกรรมในการบูชาขอมาพระแม่โพสพแล้วแม่โพสพจะดลบันดาลให้ข้าวมีความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนรวมไปถึงการเพิ่มผลผลิตของข้าวในปีต่อไป ซึ่งจากความเชื่อดังกล่าวจึงส่งผลให้ได้มีการประกอบพิธีขึ้นในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เพื่อระลึกถึงบุญคุณของพระแม่โพสพที่เป็นเทพธิดาที่ประจำอยู่ในต้นข้าวที่คอยปกป้องรักษาให้ต้นข้าวที่มีความเจริญงอกงามและการให้ผลที่มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเป็นการบูชาขอมาพระแม่โพสพที่อาจจะทำให้ไม่ดีแก่ข้าว เพื่อสืบเนื่องจากความเชื่อที่ว่าในข้าวนั้นมีพระแม่โพสพสถิตอยู่ ตลอดจนเป็นการแสดงออกถึงการขอบคุณข้าวที่ข้าวเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งข้าวยังเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านต้นและชาวบ้านในเขตตำบลเหนือ ทั้งนี้ในการปลูกข้าวนั้นกว่าจะได้ผลผลิตออกมา ชาวไร่ไม่เพียงแต่ต้องใช้ความรู้และประสบการณ์เพียงอย่างเดียว แต่ต้องใช้ความเชื่อ อาทิเช่น ความเชื่อในเรื่องของการพึ่งพาธรรมชาติ หรือ อำนาจเหนือธรรมชาติจนส่งผลที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นอย่างหลากหลายที่มีการผสมผสานระหว่างกันได้อย่างกลมกลืน จากความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่ได้ก่อให้เกิดให้ชาวบ้านต้นและชาวบ้านในเขตตำบลเหนือมีสภาพทางสังคมที่มีคตินิยมแบบท้องถิ่นที่ได้มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในบุญเดือนยี่ หรือ บุญคูณลาน โดยได้มีการปฏิบัติที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและสืบสานศิลปและวัฒนธรรมของท้องถิ่นจากทางหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้วัดแห่งนี้ยังพบว่า ประเพณีบุญคูณลานนั้นประเพณีที่มีความสวยงามโดดเด่น แปลกใหม่ และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีการประดิษฐ์สร้างประเพณีบุญคูณลานให้มีความแตกต่างไปจากประเพณีบุญคูณลานของชาวอีสานโดยทั่วไป กล่าวคือ การสร้างต้นแบบในการนำรวงข้าวมามัดรวมกันให้เป็นศิลปะที่มีรูปแบบของทรงต่าง ๆ ที่นำมาสร้างสรรค์และการพัฒนาอย่างเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อใช้ในงานประเพณีบุญคูณลาน วัดเศวตฉัตรวันวาราม บ้านต้น ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเพณีบุญคูณลานที่มีปัจจัยที่มาจากแรงศรัทธาและความเชื่อที่มีต่อแม่โพสพของชาวบ้านต้นตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับธนศ อภรณ์สุวรรณ (2542) ที่สะท้อนให้เห็นว่าประเพณีเก่าไม่อาจปรับเปลี่ยนตัวให้เข้ากับสภาพสังคมใหม่ที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องเกิดกระบวนการที่นำไปสู่การทำให้มันกลายเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยผ่านการสร้างประเพณีใหม่

แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2537 สามารถแบ่งออกเป็น 6 โซน คือ โซนที่ 1 ศาลาที่ประดิษฐานขององค์หลวงพ่อใหญ่ โซนที่ 2 ลานกิจกรรมพิธีเปิดงาน โซนที่ 3 ปราสาทรวงข้าวทรงเศวตฉัตร หรือ ฉัตร 9 ชั้น โซนที่ 4 ลานกิจกรรมมหรสพสมโภช โซนที่ 5 ชุมนอนนาгинเหล่าโท และ โซนที่ 6 บูธนิทรรศการและการจำหน่ายสินค้า

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14 “ซอฟต์แวร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2537

ที่มา : ธีรวิทย์ ยุบลพันธ์ (2567)

แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2540 ในปี พ.ศ. 2541 และ ในปี พ.ศ. 2553 สามารถแบ่งออกเป็น 5 โซน คือ โซนที่ 1 ศาลาที่ประดิษฐานขององค์หลวงพ่อใหญ่ โซนที่ 2 ลานกิจกรรมพิธีเปิดงาน โซนที่ 3 ปราสาทรวงข้าวทรงระฆังคว่ำ ปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข ปราสาทรวงทรงพระธาตุพนม ปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข โซนที่ 4 ลานกิจกรรมมหรสพ และ โซนที่ 5 บูธนิทรรศการและการจำหน่ายสินค้า

ภาพที่ 2 แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2540 และ ปี พ.ศ. 2541 และ ในปี พ.ศ. 2553

ที่มา : ธีรวิทย์ ยุบลพันธ์ (2567)

แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2567 สามารถแบ่งออกเป็น 10 โซน คือ โซนที่ 1 ศาลาที่ประดิษฐานขององค์หลวงพ่อใหญ่ โซนที่ 2 ลานกิจกรรมพิธีเปิดงาน โซนที่ 3 ปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข โซนที่ 4 ลานกิจกรรมมหรสพสมโภช โซนที่ 5 อุทยานวิถีชาวนา โซนที่ 6 ลานกิจกรรม โซนที่ 7 เวทีกลาง โซนที่ 8 ลานแสดงปรัชญาและเศรษฐกิจ โซนที่ 9 บูธนิทรรศการและการจำหน่ายสินค้า และ โซนที่ 10 เวทีเปิดกิจกรรมวังสร้างบุญสร้างสุขภาพปราสาทรวงข้าว มินิมาราธอน 2024

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14 “ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2537 สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 โซน แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2540 ในปี พ.ศ. 2541 และ ในปี พ.ศ. 2553 สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 โซน และแผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2567 สามารถแบ่งออกได้เป็น 10 โซน ทั้งนี้แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2540 ในปี พ.ศ. 2541 และ ในปี พ.ศ. 2553 ช่วงนี้ได้มีการลดจำนวนโซนออก 1 โซน คือ โซนชุมชนอนนากินเหล่าโท และในช่วงปี พ.ศ. 2567 แผนผังในการจัดงานได้มีการเพิ่มจำนวนโซนขึ้นมาเป็น 5 โซน ได้แก่ โซนอุทยานวิจิตรานา โซนลานกิจกรรม โซนเวทีกลาง โซนลานแสดงปรัชญา และ โซนเวทีเปิดกิจกรรมวิงสร้างบุญสร้างสุขภาพปราสาทรวงข้าว มินิมารารอน 2024

แนวคิดในการสร้างสรรค์ประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตวันนาราม บ้านด่อน ตำบลเหนืออำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งในปีพ.ศ. 2537 หลังจากทีรัฐได้มีอุดมการณ์ที่มุ่งสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยใช้ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ตามท้องถิ่น โดยการหยิบยกเอาประเพณีบุญคุณลานมาพัฒนาขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดความแตกต่างและแปลกใหม่ไปจากพื้นที่อื่น เป็นการสร้างจุดสนใจและเป็นการดึงดูดผู้คนให้เกิดความเพลิดเพลินที่ได้มาท่องเที่ยวและสัมผัสผลงานสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นสะท้อนผ่านความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ในประเพณีบุญคุณลาน โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการถวายทานข้าวเปลือกให้กลายเป็นการถวายทานข้าวที่เป็นรวงข้าวแทน เพราะสืบเนื่องจากการนำมาสร้างปราสาทรวงข้าวทรงเศวตฉัตร หรือ ฉัตร 9 ชั้น ที่มีรูปแบบมาจากคำว่าเศวตฉัตรมีความสอดคล้องการออกเสียงที่คล้ายคลึงกับชื่อวัดเศวตวันนาราม อีกทั้งเศวตฉัตร หรือ ฉัตร 9 ชั้นยังมีความนิยมในการนำมาใช้ในพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ที่หลากหลาย ในปี พ.ศ. 2540 มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนโดยได้สร้างปราสาทรวงข้าวทรงระฆังคว่ำ ในปี พ.ศ. 2541 มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนโดยได้สร้างปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข ในปี พ.ศ. 2553 มีแนวคิดที่จะนำเสนอรูปแบบของปราสาทรวงทรงพระธาตุพนมขึ้นมาใหม่ และ ในปี พ.ศ. 2567 มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีเปิดงาน ซึ่งในทุก ๆ ปีที่ผ่านมาพิธีเปิดงานจะอยู่ในส่วนของช่วงบ่ายและในช่วงบายนั้นพบว่า มีสภาพอากาศร้อนจึงส่งผลให้นายประยูร จำเริญเจือ (ปลัดเทศบาลตำบลเหนือคนปัจจุบัน) ได้มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนรูปแบบในช่วงของพิธีเปิดงานให้อยู่ในช่วงกลางวันเพราะสืบเนื่องจากว่าในช่วงกลางวันจะมีสภาพอากาศเย็นอีกทั้งบรรยากาศในช่วงกลางวันนั้นยังมีความสวยงามที่เกิดจากไฟ แสง สี ที่ได้มีการประดับตกแต่งไว้ภายในงาน อีกทั้งแนวคิดในการสร้างสรรค์ประเพณีบุญคุณลานยังมีการนำเสนอรูปแบบของปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข ทั้งนี้ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบปราสาทรวงข้าวในแต่ละช่วงเวลาตั้งที่ได้กล่าวไปนั้น มีสาเหตุที่สืบเนื่องมาจากมีความต้องการที่จะนำเสนอการออกแบบที่มีความทันสมัยขึ้น อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอความน่าสนใจที่เป็นการการสร้างภาพจำใหม่ที่ผ่านการนำเสนอที่มีการสอดแทรกความรู้ที่ผ่าน

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
 “ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รูปแบบของพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญคุณลานที่สะท้อนผ่านความเชื่อของชาวบ้านต้อนและชาวตำบลเหนือที่มีต่อประเพณีบุญคุณลาน ที่ได้มีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต มาใช้เป็นจุดเด่นในการสร้างสร้างสรรค์ประเพณีบุญคุณลานเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายนอกให้เข้ามาท่องเที่ยวประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตวันวาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีการบูรณาการร่วมกันกับทางภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว โดยมีการมอบหมายงานและแบ่งบทบาทหน้าที่และความสามารถให้เหมาะสมกับรูปแบบของการปฏิบัติงานในแต่ละฝ่าย เพื่อที่จะร่วมด้วยช่วยในการขับเคลื่อน ตลอดจนการผลักดันเพื่อที่จะส่งผลไปสู่อุตสาหกรรมทางการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดการสร้างรายได้และเศรษฐกิจในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลเหนือ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570 ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า เทศบาลตำบลเหนือหน้าอยู่ มุ่งสู่ท่องเที่ยววิถี การบริหารบ้านเมืองที่ดี ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ที่มีพันธกิจ คือ พัฒนาประสิทธิภาพ เพิ่มบทบาทของเทศบาลในด้านการศึกษา อนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ท้องถิ่นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

แผนผังในการจัดงานในปี พ.ศ. 2537 ถูกแบ่งออกเป็น 6 โซน และในปี พ.ศ. 2540 ในปี พ.ศ. 2541 และ ในปี พ.ศ. 2553 แผนผังในการจัดงานถูกแบ่งออกเป็น 5 โซน และในปี พ.ศ. 2567 แผนผังในการจัดงานถูกแบ่งออกเป็น 10 โซน

แนวคิดในการสร้างสร้างสรรค์ประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตวันวาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งในปีพ.ศ. 2537 หลังจากที่รัฐได้มีอุดมการณ์ที่มุ่งสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยใช้ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ตามท้องถิ่น โดยการหยิบยกเอาประเพณีบุญคุณลานมาพัฒนาขึ้นมาใหม่เพื่อให้เกิดความแตกต่างและแปลกใหม่ไปจากพื้นที่อื่น เป็นการสร้างจุดสนใจและเป็นการดึงดูดผู้คนให้เกิดความเพลิดเพลินที่ได้มาท่องเที่ยวและสัมผัสผลงานสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นสะท้อนผ่านความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ในประเพณีบุญคุณลาน โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการถวายทานข้าวเปลือกให้กลายเป็นการถวายทานข้าวที่เป็นรวงข้าวแทน เพราะสืบเนื่องจากการนำมาสร้างปราสาทรวงข้าวทรงเศวตฉัตร หรือ ฉัตร 9 ชั้น ที่มีรูปแบบมาจากคำว่าเศวตฉัตรมีความสอดคล้องการออกเสียงที่คล้ายคลึงกับชื่อวัดเศวตวันวาราม อีกทั้งเศวตฉัตร หรือ ฉัตร 9 ชั้นยังมีความนิยมในการนำมาใช้ในพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ที่หลากหลาย ในปี พ.ศ. 2540 มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนโดยได้สร้างปราสาทรวงข้าวทรงระฆังคว่ำ ในปี พ.ศ. 2541 มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนโดยได้สร้างปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข ในปี พ.ศ. 2553 มีแนวคิดที่จะนำเสนอรูปแบบของปราสาทรวงทรงพระธาตุพนมขึ้นมาใหม่ และ ในปี พ.ศ. 2567 มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีเปิดงาน ซึ่งในทุก ๆ ปีที่ผ่านมาพิธีเปิดงานจะอยู่ในส่วนของช่วงบายและในช่วงบายนั้นพบว่ามีสภาพอากาศร้อนจึงส่งผลให้นายประยูร จำเริญเจือ (ปลัดเทศบาลตำบลเหนือคนปัจจุบัน) ได้มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนรูปแบบในช่วงของพิธีเปิดงานให้อยู่ในช่วงกลางคืนเพราะสืบเนื่องจากว่าในช่วงกลางคืนจะมีสภาพอากาศเย็นอีกทั้งบรรยากาศในช่วงกลางคืนนั้นยังมีความสวยงามที่เกิดจากไฟ แสง สี ที่ได้มีการประดับตกแต่งไว้ภายในงาน อีกทั้งแนวคิดในการสร้างสร้างสรรค์ประเพณีบุญคุณลานยังมีการนำเสนอรูปแบบของปราสาทรวงข้าวทรงจตุรมุข ทั้งนี้ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบปราสาทรวงข้าวในแต่ละช่วงเวลาดังที่ได้กล่าวไปนั้น มี

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
 “ซอฟเพาเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

สาเหตุที่สืบเนื่องมาจากมีความต้องการที่จะนำเสนอการออกแบบที่มีความทันสมัยขึ้น อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอความน่าสนใจที่เป็นการการสร้างภาพจำใหม่ที่ผ่านการนำเสนอที่มีการสอดแทรกความรู้ที่ผ่านรูปแบบของพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญคุณลานที่สะท้อนผ่านความเชื่อของชาวบ้าน ต่อมและชาวตำบลเหนือที่มีต่อประเพณีบุญคุณลาน ที่ได้มีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต มาใช้เป็นจุดเด่นในการสร้างสร้างสรรค์ประเพณีบุญคุณลานเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายนอกให้เข้ามาท่องเที่ยวชมประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตวันนาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีการบูรณาการร่วมกันกับทางภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว โดยมีการมอบหมายงานและแบ่งบทบาทหน้าที่และความสามารถให้เหมาะสมกับรูปแบบของการปฏิบัติงานในแต่ละฝ่าย เพื่อที่จะร่วมด้วยช่วยในการขับเคลื่อน ตลอดจนการผลักดันเพื่อที่จะส่งผลไปสู่อุตสาหกรรมทางการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดการสร้างรายได้และเศรษฐกิจในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลเหนือ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570 ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า เทศบาลตำบลเหนือน่าอยู่ มุ่งสู่ท่องเที่ยววิถี การบริหารบ้านเมืองที่ดี ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ที่มีพันธกิจ คือ พัฒนาประสิทธิภาพ เพิ่มบทบาทของเทศบาลในด้านการศึกษา อนุรักษ์ ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ท้องถิ่นต่อไป

จากที่กล่าวมาพบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ อรรถพล จันทรศรีละมัย (2564) ที่สะท้อนโดยชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างประเพณีประดิษฐ์มีองค์ประกอบ คือ การจัดงานและแผนผังการจัดงาน แนวคิดการสร้าง การใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมในการประดิษฐ์สร้างรูปแบบงานกิจกรรมภายในงานที่เป็น การรื้อฟื้นและสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองต่อสังคมสมัยใหม่ โดยการนำมาประกอบสร้างเป็นเทศกาลที่คอยรับใช้สังคมทั้งด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ ตลอดจนรวมไปถึงการศึกษา ทำให้คนในชุมชน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เพื่อตระหนักถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเพื่อให้คนในท้องถิ่นได้ร่วมกันอนุรักษ์และหวงแหนรักษา สอดคล้องกับศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2553) ที่สะท้อนโดยชี้ให้เห็นว่าประเพณีประดิษฐ์นั้นเป็นชุดหนึ่งของปฏิบัติการรื้อฟื้นและประดิษฐ์สร้างประเพณีพิธีกรรม (Re-Inventing of Tradition) ที่ถูกกำหนดขึ้นจากอำนาจของภาครัฐในระดับท้องถิ่น แต่การเกิดขึ้นของอำนาจในระดับท้องถิ่นก็เป็นผลมาจากอำนาจของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ยึดโยงกับระบบโลกทั้งด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและองค์การระหว่างประเทศที่มีสหประชาชาติเป็นศูนย์กลาง กระแสโลกาภิวัตน์ดังกล่าวนี้ได้แผ่ปกคลุมส่วนในต่าง ๆ ของโลก และได้เป็นบริบทที่มีอิทธิพลต่อกดดันให้กับสังคมในการปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดประเพณีประดิษฐ์ของEric Hobsbawm (1983) ที่สะท้อนโดยชี้ให้เห็นว่าประเพณีประดิษฐ์นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากสังคมที่ก่อตัวขึ้นจากการหยิบยกในการอ้างอิงอดีตที่มีความสัมพันธ์กับสังคมของตน อาทิเช่น เรื่องราวประวัติศาสตร์ พิธีกรรม งานเฉลิมฉลอง และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ของสังคมมาตีความใหม่ หรือ มาต่อเติม ประยุกต์เพื่อรับใช้สังคมให้สอดคล้องกับในสถานการณ์ในปัจจุบัน และในขณะเดียวกันนั้นก็มีการแสวงหาวัตถุดิบทางวัฒนธรรมใหม่อ้างอิงใหม่ที่น่ามาปฏิบัติให้เป็นรูปแบบใหม่ เพื่อจุดมุ่งหมายร่วมกันในบางอย่างของในช่วงเวลาที่สังคมกำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลง มิว่าจะเป็นในแง่ของเศรษฐกิจ การเมือง และ สังคม ทั้งนี้ประเพณีประดิษฐ์นั้นได้กลายเป็นเครื่องมือ หรือ ทรัพยากรแห่งอำนาจที่สำคัญยิ่งในโลกสมัยใหม่ในกลุ่มต่าง ๆ และในขณะเดียวกันนั้นประเพณีประดิษฐ์ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองของกลุ่มต่าง ๆ ดังเช่น นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ หน่วยงานของรัฐและชาวบ้าน ที่เข้ามานิยามหรือสร้างประเพณีประดิษฐ์เพื่อตอบสนองกลุ่มตน

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ประกอบกันการสร้างสถานภาพของกลุ่มเพื่อแข่งขันพื้นที่ทางวัฒนธรรม จนนำไปสู่เวทีประเพณีสาธารณสุข สอดคล้องกับปฐม หงส์สุวรรณ (2560) ที่กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2537 หลังจากที่มีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ แห่งชาติโดยใช้วิธีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อตอบสนองปรัณรงคัฒนธรรมไทย จากนั้นงานประเพณีพื้นบ้านในภาคต่าง ๆ ได้กลายเป็นงานวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ ทางการเมืองในเรื่องการท่องเที่ยวของประเทศ จากนั้นจึงค่อย ๆ เติบโตและได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น ประเพณีพื้นบ้านในท้องถิ่นไทยหลาย ๆ อย่างจึงถูกส่งเสริม รื้อฟื้น และพัฒนาสร้างสรรค์ให้กลายเป็นแหล่งดึงดูดใจแก่บรรดานักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นฐานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการตอบสนอง นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรมีการทำวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตวันนาราม บ้าน ต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้ประเพณีบุญคุณลานนั้นได้มีแนวทางที่จะนำไปสู่การ พัฒนาในการจัดประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตวันนาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ดียิ่งขึ้น
2. ควรมีการทำวิจัยที่เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการจัดทำโครงการวิจัยเพื่อเป็นการ สร้างอาชีพให้แก่ชาวบ้านต้อนและชาวบ้านในเขตตำบลเหนือ โดยการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตำบล เหนือ ตลอดจนทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในประเพณีบุญคุณลาน วัดเศวตวันนาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มาพัฒนาในการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านต้อนและชาวบ้านใน เขตตำบลเหนือ

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา จิตชินะกุล. (2545). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- จารุวรรณ ธรรมรัตน์. (2524). **ขนบธรรมเนียมประเพณีของอีสาน**. ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- ทัศนีย์ ศิวบรรพพัฒนา. (2563). **พ็อนสู่ขวัญข้าวคุณลาน : พัฒนาการจากบุญคุณลานปราสาทรวงข้าว**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดีเจริญวิทยุ.วี.เซนเตอร์.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2542). “การประดิษฐ์สร้างประเพณี: ประวัติศาสตร์ของปัจจุบัน.” **ศิลปวัฒนธรรม** 21, 1 (พฤศจิกายน).
- นิตา ชัชกุล. (2554). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2554). **การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเพณีบุญบั้งไฟในยุคโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปฐม หงส์สุวรรณ. (2560). **ประเพณีประดิษฐ์ในชุมชนอีสานลุ่มน้ำโขง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. หจก.โรงพิมพ์คลัง นานาวิทยา.
- พระครูสุเทพสารคุณ และคณะ. (2544). **มรดกไทยอีสาน**. หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

- เมธาวี ศิริวงศ์. (2556). **ประเพณีประติมากรรมกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม กรณีศึกษางานเทศกาลประเพณีแห่เทียนอ่าเภออุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553). **หลวงพระบางเมืองมรดกโลก: พื้นที่พิธีกรรมและการท่องเที่ยวอัตลักษณ์ในกระแสโลกาภิวัตน์**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). **ภูมิปัญญาสี่ภาควิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อรรถพล จันทร์ศรีละมัย. (2564). **ประเพณีประติมากรรมกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ในงานเทศกาลภูเขาไฟ บุรีรัมย์ อำเภอบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Hobsbawm, Eric. 1983. "Introduction: Inventing Traditions". in Erik Hobsbawm and Terence Ranger (eds.). **The Invention of Tradition**. Cambridge: Cambridge University Press.

การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ครั้งที่ 14
“ซอฟพาวเวอร์” นวัตกรรมและปัญญาประดิษฐ์สู่การพัฒนาท้องถิ่นเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

